№ 42 Մարտի 21 (Ապրիլի 2) 1879 Մարտի 21 (Ապրիլի 2) № 42

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվումէ ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փոխադարձ կրեդիտի ընկերութիւն։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Մօսկվայից։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Զէյթունից տեղեկութիւններ։ Ֆրանսիա։ Նամակ Թիւրքիայից։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Տեղեկացոյց։—Բանասիրական։ Հայ կինը։

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿՐԵԴԻՏԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ Ռուսաստանում վերջին ժամանակների զանազան բանկերի միմեանց ետևից սնանկանալը երկիւղ գցեց հասարակական կարծիքի վրա։

Կիրակի օր, մարտի 18-ին, Թիֆլիսի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովի ժամանակ, կարծես այդ երկիւղի տպաւորութեան տակ ընկերութեան անդամները, չը բաւականանալով վերաքննող յանձնաժողովի զեկուցումով, բռնկեցին պահանջել նոր վերաքննող յանձնաժողովի նշանակելը, որ կարողանար վերստուգել ոչ թէ միայն տարեկան հաշւի թւանշանները, բայց և քննութեան տակ գցել բանկի վարչութեան և խորհրդի գործունէութիւնը, մի խօսքով վերաքննել ոչ թէ միայն ձևական կողմից բանկի հաշիւը, բայց իրապէս և գործնականապէս վերաքննել բանկի մի տարւայ ամբողջ գործունէութիւնը....

Բայց երբ որ երկու երեք տարի սրանից առաջ ընկերութեան կողմից ընտրված վերաքննող յանձնաժողովը իրան թոյլ տուեց անցնել իրան նշանակված շրջանակներից և չը բաւականանալով միայն թւանշանների ճշդութեան համեմատելով, քննողական հայեացք գցեց բանկի, մանաւանդ խորհրդի գործունէութեան մի քանի կողմերի վրա,—այդ յանձնաժողովը յանդիմանութիւններ ստացաւ ընդհանուր ժողովից, որ իր իրաւունքներից դուրս գործին ձեռնարկեց....

Ի՞նչ էր պատճառը, ուրեմն, որ այս տարի ընդհանուր ժողովը դժգոհ էր վերաքննող յանձնաժողովի գործունէութենից, երբ այդ յանձնաժողովը նոյնքան խղճմտանքով կատարեց իր պաշտօնը, ինչպէս ամեն տարի կատարում է վերաքննող յանձնաժողովը, այսինքն համեմատեց մատեանների թւանշանները ձևական կողմից, գտաւ ընդհանուր գումարների ճշդութիւնը,—և աւելի ոչինչ....

Ի՞նչ պատահեց, ուրեմն։ Մի՞թէ Ռուսաստանի միւս քաղաքների բանկերի յաճախ սնանկութիւնները տեսնելով, մեր փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան անդամներին էլ պատեց երկիւղը....

Երկուսից մին. կամ պէտք է հաւատալ բանկի վարչութեան և խորհրդի գործակատարութեան խղճմտաւոր լինելուն, ընդունել ընդհանուր ժողովից ընտրված վերաքննող յանձնաժողովի առերես, ձևական կօնտրօլը և հաստատել բանկից ներկայացվող հաշիւը, որովհետև ընդհանուր ժողովի մէջ անհնարին է ճշմարիտ վերաքննել ճշդութեամբ տարեկան հաշիւը, կամ պէտք է ընտրել հետևեալ տարւայ համար մի վերաքննող յանձնաժողով աւելի լայն իրաւունքներով....

Բայց տալով վերաքննող յանձնաժողովին աւելի ընդարձակ իրաւունքներ, ընդհանուր ժողովը աւելացնում է այդ յանձնաժողովի պարտաւորութիւնները և աշխատանքի չափը, ուրեմն և պէտք է աւելի մեծ վարձատրութիւն տալ այդ յանձնաժողովի անդամներին։

Այդ մտքից թելադրվելով, ընդհանուր ժողովը ճշմարիտ է նշանակեց նոր ընտրված յանձնաժո-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿԻՆԸ

«Կինը է այն առանցքը, որի շուրջը պտտվում է քաղաքակրթութիւնը։»

Դ.

Այժմ դառնում եմ դէպի գաւառները։

Գաւառներում ինքնըստինքեան հասկանալի է, որ կեանքի պայմանները փոխվումեն։ Մեծ տարբերութիւն կայ Թիֆլիսի բարձր դասի և գաւառական քաղաքների նոյն դասին պատկանող կնիկների մէջ։ Ընտանիքը շատ չէ հեռացել նահապետականութիւնից և դեռ ես գտանվում է իր արևելեան կազմակերպութեան մէջ։ Աղջկան մեծացնում են աւելի սաստիկ հսկողութիւնների ներքոյ։ Ես պէտք է շատ բան նորից կրկնէի, եթէ մանրամասնութիւնների մէջ մտնէի. որովհետև կեանքը և կնոջ դրութիւնը այստեղ աւելի չէ տարբերվում թէ բարձր և թէ միջին դասի մէջ, որի մասին խօսեցի իմ հետազօտութեան նախընթաց գլուխներում։ Զանազանութիւնը միայն նորանումն է, որ մէկը ապրում է ապահով վիճակի մէջ, իսկ միւսը իր վշտալի կացութեան հետ կրում է և աղքատութեան դառնութիւնը։

Գաւառներում պանսիօն կամ որ և իցէ բարձր ուսումնական հիմնարկութիւն չը կայ։ Եթէ հրաւիրում են տնային վարժապետ, դասատւութեան ժամանակ աշակերտուհու մայրը ուսուցչի կողքին նստած է լինում։ Իսկ եթէ նրան ուղարկում են ծխական դպրոց, առանց սպասաւորի չէ գնում, Բայց մեծ մասամբ աղջկան մեծացնում են առանց ուսում տալու, կատարեալ տգիտութեան մէջ։ Եւ տգիտութիւնը լինում է նրա անմեղութեան գլխաւոր պայմանը։ Նա չէ ստանում և աշխարհային կրթութիւն. նորան ոչ մի տեղ չեն տանում, օտարներին ցոյց չեն տալիս և միշտ հեռու են պահում տղամարդի հասարակութիւնից։ Նա մնում է դանդաղկոտ, ամօթխած, երկչոտ և լի ամեն նախապաշարմունքներով։

Ծնողները տալիս են աղջկան իրանց ընտրած փեսային, և օժիտի սովորութիւնը շատ ծանր չը լինելով, փեսայ գտնելը միշտ հեշտ է լինում։ Եթէ հայրը հարուստ էր, կամ ազդեցութիւն ունեցող մէկն էր, ամեն երիտասարդ ցանկանում է նրա փեսայ դառնալ, կողմնակի կերպով նրանից օգուտ քաղելու համար։ Մեր մէջ վաղուց հարց է բարձրացել, թէ աղջկան թոյլ չեն տալիս ազատ կամքով իր ամուսնական վիճակը տնօրինելու։ Միթէ նա կամք ունի։ Նրան այն աստիճան միամիտ, անփորձ և կեանքի հետ անծանօթ են մեծացրել, որ եթէ նրան իր կամքին թողնէին, առաջին պատահած շառլատանը կարող էր խաբել և անբախտացնել նրան։ Ծնողները գոնեա ճանաչում են աշխարհը և գիտեն նրա պահանջները, աշխատում են իրանց զաւակին մի յուսալի և ապահով մարդու ձեռքը տալ։ Այնուհետև աղջիկը, որպէս եղել էր իր հօր և մօր խոնարհ զաւակը, այնպէս էլ դառնում է իր տղամարդի հնազանդ և հլու ամուսինը։ Խիստ հազիւ դէպքեր առաջ են բերում անհամաձայնութիւն, և ամուսնական անհաւատարմութիւնը նոյնպէս հազուագիւտ երևոյթ է գաւառներում։

Կին լինելուց յետոյ նա իսպառ կորցնում է իր ազատութիւնը։ Նրան պահում են փակված, տան չորս պատերի մէջ և ոչ ոքի ցոյց չեն տալիս։ Նա իրաւունք չունի բացի իր տղամարդից մի օտարի հետ ոչ տեսնվելու և ոչ խօսելու։ Նա տեսնվում է և խօսում է, այն ևս խիստ սակաւ անգամ, միայն իր ամենամերձաւոր ազգականների հետ, որպէս են հայրը, մայրը, քոյրը, եղբայրը և այլն։ Նա չէ խօսում և իր ամուսնի հօր, նրա եղբօր, և նրա ազգականների հետ արական սեռից։ Բացի ընտանեկան նեղ շրջանից, արտաքին աշխարհում կինը տեղ չունի գաւառների մէջ։ Թատրօն, բալ, «կրուժօկ» և մինչև անգամ ամենահասարակ զւարճութեան տեղեր չը կան։ Հասարակաց այգիները տղամարդերի համար են, կինը զրկված է բոլոր արտաքին վայելչութիւններից։ Նա իրաւունք չունի այլ և իր ներքին շրջանի մէջ, ընտանեկան «օջախում», մի ուրախ օր անցկացնել։ «Վեչերներ» տալ չէ կարող։ Եւ եթէ լինում են երբեմն հրաւէրներ, այն ես ամենամերձաւոր բարեկամների կնիկներն են կանչվում. ոչ մի տղամարդ նրանց «մէջլիսի» մէջ մասնակցել չէ կարող, և մինչև անգամ տանտիկնոջ ամուսին այրը այն օրը իր տունը չէ մտնում, երբ տանը կին հիւրեր կային։ Սակաւ է պչրանքը, սակաւ է զարդարանքը։ Փակված տան մէջ ո՞ւմը պէտք է իրան ցոյց տայ կինը։ Եւ այդ հեռու է պահում նրան շռայլութիւնից։ Չը կայ դատարկաշրջիկ կեանք, որ սարսափելի կերպով տանում է կնոջը դէպի մոլորութիւն։ Նա ապրում է որպէս մի ողորմելի միայնակեաց, և ճգնում է տնային լռութեան մէջ։ Խիստ հազիւ անգամ նա երկչոտ դէմքով լուսամուտից նայում է դէպի փողոցը, երբ պատահել էր մի օտարոտի աղմուկ։ Այս պայմանների մէջ, թէև գաւառացի կինը իր նազելութեամբ չէ քաղցրացնում տղամարդի սիրտը, թէև, նա առհասարակ զուրկ է լինում այն հրապուրիչ յատկութիւնից, որ կոչվումէ կանացութիւն,—բայց տնտեսութեան մէջ, իբրև անխոնջ տանտիկին, նա հրաշալի է։ Եւ այդքանն է պահանջում նրանից տղամարդը։

Պատահում են և օտարոտի երևոյթներ։ Տեսնում ես մի վաճառական, որ եղել էր Թիֆլիսում, Մօսկվայում, կամ իր գործերով ընկել էր արտասահման։ Տեղային կնիկները նրա մէջ առաջ են բերում մի տեսակ ազատամտութիւն. «Ինչու իմ կինս էլ դրանց նման չը պիտի լինի», մտածում է վաճառականը։ Նա կարծում է, թէ բաւական էր, որ իր կինը այնպէս հագնվէր, որպէս մի ֆրանսուհի, և իսկոյն նրա նման կը լինէր։ Ապսպարում է հագուստներ վերջին մօդայի ձևով և վերադառնում է տուն։ Կինը հագնելու եղանակը անգամ չը գիտէ. մարդը օգնում է նրան, որքան իրան յայտնի է։ Եւ յանկարծ «մօդնի կապիկը» սկսում է յայտնվել փողոցներում, մտնում է զանազան շրջանների մէջ։ Նա ինքը շատ գոհ չէ իր այլափոխութիւնից. նեղվումէ, կարմրում է, քրտնում է, և կարծում է թէ ամբողջ աշխարհը ծիծաղում էր իր վրա։ Բայց ինչ անէ. մարդը ցանկանում է, որ նա քաղաքակրթված կին լինէր։ Դա կատարեալ տանջանք է։ Ով որ տեսել էր մօդնի մագազիններում դրած «մանեկենը», որ գործ են ածում զգեստներ չափելու և փորձելու համար, կարող է մի ճիշդ նմանութիւն գտնել դրա և մեր գաւառացի «մօդնի» տիկնոջ մէջ, որը այնքան է հասկանում իր նոր հանդերձի գործածութիւնը, որքան հասկանում է փայտից շինած «մանեկենը»։ Ես նախապաշարմունքով չեմ նայում երևոյթի վրա։ Ես սիրում եմ կնոջ «գրացիան», սիրումեմ նրա նազելութիւնը։ Բայց չեմ կարող չը վրդովվել, երբ կնոջը անփորձ, անպատրաստ բաց են թողնում դէպի աշխարհ։ Այսպիսի կինը առաջին զոհն է դառնում կեանքի յանդուգն այլափոխութեան։ Ես կարող եմ մատներով համբարել շատ օրինակներ, բայց ինչ հարկաւոր է. կենցաղավարութեան ընդհանուր օրէնքները սաստիկ պատժում են, երբ կինը նրանց դէմ զեղծումներ է գործում։ Մի մարդ, երբ երկար ժամանակ պահվել էր մութ սենեակում, երբ յանկարծ նրան դուրս են թողնում լոյսի մէջ, նրա աչքերը լաւ չեն տեսնում, շլանում են, և նա ընկնում է։ Նոյնը պատահում է տան մէջ փակված կնոջ հետ։

Գաւառներում աստիճանաւորի կամ կառավարութեան պաշտօնեայի ընտանիքը բաւական տարբերվում է հարուստ վաճառականի և կալուածատէրի ընտանիքից։ Այստեղ աշխատում են կեանքին տալ, որքան կարելի է, եւրօպական ձև։ Ծառայող հայրը ինչ որ տեսել էր իր ռուս մեծաւորի տանը, նոյնը աշխատում է մտցնել և իր ընտանիքի մէջ։ Աղջկան, եթէ հօր կարողութիւնը ներում է, ուղարկում են Թիֆլիս որ և է պանսիօնում սովորելու համար։ Նա վերադառնում է, իր հետ բերելով Թիֆլիսի մոլութիւնները։ Հայրը խօսում է նրա հետ ռուսերէն, իսկ մայրը ներողամտութեամբ է նայում իր դստեր թեթևամտութիւնների վրա, կարծելով, թէ «ուսեալ» օրիորդը այնպէս պէտք է

զովի իւրաքանչիւր անդամին փոխանակ առաջվայ 100 րուբլու, հինգհարիւրական րուբլ տարեկան ռոճիկ, պարտաւորեցնելով նրանց ամսից ամիս քննել բանկի հաշիւները և օպէրացիաները,—բայց մի՞թէ այդ ռոճիկը ճշմարիտ համապատասխան է յանձնաժողովի անդամների աշխատանքի ծանրութեանը....

Մեր կարծիքով այդ վճիռը աննպատակ է. ընդհանուր ժողովը կամ պէտք է թողնէր վերաքննող յանձնաժողովը ինչպէս նա կար, կամ պէտք է ընտրէր մի տարով մի վերաքննող (կօնտրօլիօր), նշանակելով նրան գրեթէ նոյն ռոճիկը, որ ստանում է ընկերութեան դիրէկտորը:

Դա կը լինէր միակ գործնական միջոց այն զեղծումների դէմ առնելու համար, որոնք կարող են պատահել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

7 մարտի

Ահա մօտ մի ամիս է, որ Մօսկվան ունի մի պատուելի հիւր, մի հանրածանօթ անձն, որի անունը յայտնի է ոչ միայն Ռուսաստանին, այ և ամբողջ Եւրոպային: Դա հռչակաւոր ռուս րօմանիստ Ի. Ս. Տուրգենեւն է:

Վաղուց խորթացած լինելով իր մայրենի հողից, տաղանդաւոր հեղինակը վճռել է վերջապէս այցելել իր հայրենիքը, այն երկիրը, որի հասարակական և ընտանեկան կեանքը նա պատկերացրել է իր գեղեցիկ գրուածքներում: Այն ընդունելութիւնը, որ նա գտաւ ռուս ինտելիգենցիայի և մանաւանդ ուսանող երիտասարդութեան կողմից, այն ջերմ, սիրալիր ընդունելութիւնը—շատ քիչ հեղինակներին է վիճակվում:

Մօսկվայում առաջին անգամ Տուրգենեվ փետրվարի 18-ին* այցելեց «Общество любителей словесности» ընկերութեան նիստը համալսարանում, իսկ մարտի 4-ին նրա մասնակցութեամբ նշանակած էր երաժշտական-գրականական երեկոյ «Благородное Собраніе» անուանված շինութեան դահլիճում: Տուրգենեվ խոստացել էր կարդալ իր գրուածքներից մէկը: Երեկօն կայացաւ, բայց ժողովուրդն այնքան շատ չէր, որովհետև աֆիշաները ուշ ցրվելու պատճառով շատերին յայտնի չէր Տուրգենեվի մասնակցութիւնը: Հանդիսականներն էին գլխաւորապէս համալսարանի պրօֆեսօրներից, զանազան հեղինակներ և ուսանողների ահագին բազմութիւն: Ամենքը անհամբերութեամբ սպասում էին, թէ երբ պէտք է երևայ քանքարաւոր րօմանիստը: Եւ ահա յանկարծ ծափահարութիւնների որոտումը թնդացրեց դահլիճը, հասարակութիւնը ոտքի կանգնեց, և երևաց մի ալեզարդ ծերունի բարձր հասակով, փոքր ինչ նիհար կազմուածքով, ազնիւ, պատկառելի դէմքով: Դա էր Տուրգենեվ: Մի քանի րօպէ շարունակ դահլիճը դղրդում էր, ամեն մէկը ծափահարում էր մի առանձին ոգեւորութեամբ, ամեն մէկը աշխատում էր դրանով յայտնել իր սրտի խորին հրճուանքը, այն ազնիւ զգացմունքները, որոնցով լիքն էր նա այն րօպէին: Հէնց որ Տուրգենեվ բարձրացաւ էստրադայի վրա, որի չորս բոլորը կանգնած էր ուսանողների բազմութիւնը, ուսանողներից մէկը մեկնեց նրան մի դափնեայ պսակ և իր ընկերների կողմից ասաց հետևեալ խօսքերը`—

«Իվան Սերգեեվիչ. Իմ ընկերներս ողջունում են ձեզ, ողջունում են նրան, որի անունը շատ թանգ է մանուկ Ռուսաստանի համար, մեր հայրենիքի, որ դեռ չէ կարող պարծենալ երևելի անունների երկար շարքով: Նրանք ողջունում են այն նկարչին, որ կարողացաւ մի պատկերի մէջ միաւորել երկու հակառակ ուղղութիւն--րօմանտիզմ և րէալիզմ: Բայց նրանք նայում են ձեզ վրա, ոչ թէ միայն որպէս նկարչի: Դուք քառասուն թուականների այն սերունդի ներկայացուցիչն էք, որի ամենալաւ տրադիցիան ներկայ սերունդը ընդունում է ինչպէս թանկագին ժառանգութիւն, աշխատելով աւելի զարգացնել նրան: Նրանք ձեր մէջ տեսնում են «Записки охотника» գրուածքների հեղինակին, որն առաջի անգամ ցոյց տուեց մի կենդանի զգացմունք դէպի ճնշված ժողովուրդը, դէպի նրա վիշտը և տանջանքները: Նրանք տեսնում են ձեր մէջ այն անձինքներից մէկին, որը ոչ թէ գրքի միջնորդութեամբ, այլ անձնաւորապէս դառնալով դէպի ազգը, նշանակեց մի նպատակ ապագայ սերունդների համար, այն է տալ կատարեալ ազատութիւն ազգային զարգացմանը: Նրանք տեսնում են ձեր մէջ ձեր սերունդի փառաւոր մարդկանց վերջին ճառագայթը, այն սերունդի, որն իր իդէալներով պատրաստեց ապագայի իդէալներ, աւելացրեց մի նոր օղ մտքերի ընդհանուր շղթայի մէջ... Նոր սերունդը յայտնում է իր յարգանքը իր հոգևոր նախորդներին, որոնց ներկայացուցիչը դուք էք»...

Ծերունի րօմանիստը սաստիկ շարժված ուսանողների այդ ջերմ համակրութեամբ դէպի նրա գործունէութիւնը, պատասխանեց.

«Պարոններ. Երկրորդ անգամն է ահա, քանի որ Մօսկվայումն եմ, որ երիտասարդութիւնը յայտնում էին ձեր համակրութիւնը: Նոր սկսող հեղինակի համար մի այդպիսի համակրութիւնը թանկագին պարգև է, իսկ ասպարիզից հեռացող հեղինակի համար այդ մի այնպիսի մխիթարութիւն է, որից աւելի նա ոչինչ չէ կարող ցանկանալ...Ես տեսնում եմ, որ իմ կեանքը ի զուր չէ անցել, որ իմ խօսքերը ընկել են պտղաբեր հողի վրա և տուել ցանկալի արդասիք: Ես առաւել ևս ինձ բաղդաւոր եմ համարում և պարծենում այդ համակրութեամբ, որ ինքս եմ եղել Մօսկվայի համալսարանի ուսանող և միշտ պատիւ եմ համարել պատկանել այդ ճշմարիտ լուսաւորութեան, ճշմարիտ հոգեկան ազատութեան սերմնարանին: Ցանկանում եմ, պարոններ, որ դուք ևս համարձակ առաջ ընթանաք ձեր նախորդներից նշանակած շաւղով դէպի այն գեղեցիկ նպատակը որն արդէն երևում էր նրանց աչքերին և որուց օր պէտք է աւելի և աւելի պարզ կերպարանք ստանայ... Շնորհակալ եմ, պարոններ, դարձեալ շնորհակալ եմ...»

Որոտանման ծափահարութիւնները կտրեցին ծերունու խօսքերը: Նա յայտնեց յետոյ, որ մինչև անգամ Պուշկինը և Գօգօլը կենդանի ժամանակը չէին արժանացել այդ պատուին, որ տալիս է նրան ուսանող երիտասարդութիւնը: Սրանից յետոյ Տուրգենեվ սկսեց կարդալ իր գեղեցիկ վէպիկներից մէկը «Бурмистръ» վերնագրով: Մի քանի ժամանակից յետոյ նա թողեց հանդէսը, և երեկօն շարունակվեց իր պրօգրամայով:

Ս. Դադեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի մարտի 18-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Սօբրանիայի դահլիճում կայացաւ փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ հաստատվեցաւ անցեալ տարվայ հաշիւը և առաջիկայ տարվայ նախահաշիւը: Ընտրվեցաւ պ. Ա. Յովհաննիսեան բանկի դիրեկտոր: Պէտք է ընտրվէին խորհրդի երեք անդամներ, բայց ընտրվեցան միայն երկուսը իսկ մինը չընտրվեցաւ և ընդհանուր ժողովը կրկին մի նիստ պէտք է ունենայ:

—

ԼԵՆԿՕՐԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ մարտի 10-ին, առաւօտեան ժամը 5-ից 20 րօպէ անց սաստիկ երկրաշարժ զգալի եղաւ այդտեղ: Երկրաշարժը տևեց մի քանի վայրկեան, ի հարկէ, բայց մի քառորդ ժամ միջոցից յետոյ նորից կրկնվեց: Վերջապէս 5 րօպէից յետոյ մի երրորդ, բայց թոյլ դարկ զգալի եղաւ: Առաջին սաստիկ շարժման նմանը ամենածեր բնակիչներից ոչ ոք չէ յիշում: Բաղդաւորապէս երկրաշարժը անվնաս անցաւ:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետևեալ յայտարարութիւնը: «Ներսիսեան հայոց ազգային հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ընդունելով պ. Վարդան Եղիազարեանցից ի յիշատակ հանգուցեալ հօրն նորա, Յովհաննիսի, նուէր յօգուտ դպրոցիս մի տոմսակ վիճակախաղական, 5% երկրորդ փոխառութեան, յայտնում է նուիրատուին իր խորին շնորհակալութիւնը:»

—

ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ պ. Յովակիմ Պեկլերեանից ստացանք յօգուտ «Արարատեան ընկերութեան» 2 րուբլ: Պարոնը պարտաւորվում է իւրաքանչիւր տարի վճարել այդքան գումար յիշեալ ընկերութեանը:

լինի: Բարեկամներիցս մէկը, որ ֆրանսիերէն լեզուի վարժապետ էր, պատմում էր, թէ ինքը առիթ ունեցաւ ծանօթանալ մի օրիորդի հետ, որ բնակվում էր մի փոքրիկ գիւղաքաղաքում, որովհետև այնտեղացի էր: Օրիորդի հայրը տէրութեան ծառայութեան մէջ այնքան վարպետ էր գտնվել, որ դիզել էր բաւական փող, և կարողացել էր աղջկան Թիֆլիս ուղարկել, ուր նա ուսում էր ստացել: Բարեկամս խոստովանվում էր, թէ օրիորդը չէր սիրում նրան, բայց ունէր դէպի նա մի առանձին համակրութիւն այն պատճառով միայն, որ երիտասարդը խօսում էր ֆրանսիերէն և երկար ժամանակ ապրել էր Փարիզում: Նա հաւատացնում էր, թէ ինքը Փարիզի ամենացած «գրիզետկաների» մէջ չէ տեսել մի աղջիկ, որ նրա նման արձակ վարքի տէր լինէր: Օրիորդը աշխատում էր ազատամիտ ձեւանալ և հեռու ամեն նախապաշարմունքներից և իր ազատամտութիւնը ցոյց էր տալիս նրանով, որ շատ անգամ ընդունում էր երիտասարդին իր քնարանում, և ինքը մահճակալի վրա պառկած, ոտները յենարանի վրա ցցած, խօսում էր նրա հետ Վօլթերի և Ռուսօի վրա, որոնց մտքերի հետ ամենևին ծանօթ չէր: Ահա այսպէս փչացնելով աղջկան, գցում են գաւառական համեստ քաղաքը: Գալիս է ժամանակը, որ պէտք է մարդու տալ: Մի վաճառական տղայ, թէև հարուստ, անարժան է համարվում «ուսեալ» և «կըրթեալ» օրիորդին ամուսին լինելու: (Խօսքը մեր մէջը մնայ, վաճառականը ամենևին չէ էլ ցանկանայ նրա ամուսին լինել:) Տալիս են «մունդիր» ունեցող մարդու: Որովհետև այսպիսիների թիւը շատ սակաւ է. ուրեմն ընտրութեան մէջ խիստ չեն վարվում. գցում են առաջին պատահողի ձեռքը: Կին լինելուց յետոյ «ուսեալը» շրջապատում է իրան քաղաքի ծառայողներով, ինչ ազգից և լինէին նրանք,—հայ, թուրք, ռուս և այլն: Բոլորը հաւաքվում են նրա սալօնում և թուղթ են խաղում: Ուրիշ զուարճութիւն չը կայ: Եթէ ամուսին այրը լաւ խաղացող է, կամ գիտէ վարպետութեամբ կարտերը «շինել», լաւ օգուտ է քաղում իր կնոջ «ֆիրմայից», ամեն գիշեր կողոպտելով իր հիւրերին: Ես մի գիշեր առիթ իմ ունեցել գաւառում պատահել մի այսպիսի ընտանիքում. ոչինչ շրջան այնքան զըզուելի չէր կարող լինել, քան թէ այն: Ինձ վրա նայում էին, որպէս մի տխմարի վրա, որովհետև խաղալ չը գիտէի: Բայց դատարկ կեանքը շուտով ձանձրացնում է մեր «ուսեալին»: Գաւառական փոքրիկ քաղաքը խիստ նեղ է գտնում իր ասպարէզի և բաւականութիւնների համար: Այս պատճառով երբեմն գնում է Թիֆլիս իր հին բարեկամների և բարեկամուհիների հետ տեսնվելու համար: Եւ ամեն անգամին այսպարում է իր համար նոր զգեստներ, որովհետև իր քաղաքում դերձակը «մօդայի» հետ ծանօթ չէր: Եւ ամեն անգամ վերադառնում է մի նոր չքով:

Բայց այսպիսիներին պէտք է բացառութիւն համարել, որովհետև նրանց թիւը շատ փոքր է:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ իմ վերևում նկարած տիպը Թիֆլիսի պտուղ է, որտեղից կեղծ կրթութիւնը, որպէս պղտոր աղբիւրից, հոսում է դէպի գաւառները: Բայց առհասարակ գաւառացի կինը չունի այն համարձակութիւնները: Այստեղ կինը, որքան էլ հարուստ, որքան էլ բարձր տան հարսն լինէր, ապրում է փակված կեանքի մէջ, և շատ վախենում է բամբասանքից: Մեծ քաղաքներում ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում, թէ ինչ է գործում նրա դրացին. բայց գաւառական փոքրիկ քաղաքում կնոջ ամեն մի սխալ քայլը գրգռում է ընդհանուր հետաքրքրութիւն: Նա իսկոյն դառնում է մեղադրանքի առարկայ, երբ նկատում են նրա մօտ որ և իցէ տարապայման վարմունք: Նրան կըսկսեն մատով ցոյց տալ, նրա մասին կը շարադրեն զանազան պատմութիւններ, և պատահած ժամանակ, կը յանդիմանեն տղամարդին, թէ քո կինը անառակ է: Այս պատճառով գաւառացի կինը չէ համարձակվում ոտքը դուրս դնել ընդհանուր սովորութիւնից: Շատ էլ ցանկանար, ո՞վ կը թողնէր: Նկատված է, եթէ տղամարդը, հետևելով մեծ քաղաքների օրինակին, կամենում է կնոջը փոքր ինչ ազատութիւն տալ, նրան աշխարհ դուրս բերել,—ընտանիքի մէջ ծագում է մի մեծ փոթորիկ, եթէ նրա մէջ կային դեռ պառաւ մայր և ծերունի մայր: Հին և նոր սերունդի կռիւը դեռ չէ վերջացել: Եւ եթէ գերեզմանը կը ծածկէր այդ հներին, նախապաշարմունքը և վաղեմի սովորութիւնը դարձեալ ընդերկար կը պահէին կնոջը իր կաշկանդեալ վիճակի մէջ: Ես ճանաչում եմ շատ գաւառացի վաճառականներ, որոնց գործով իրանց կնիկների հետ բնակվում են Թիֆլիսում: Այստեղ նա ման է ածում իր կինը, տանում է զանազան զուարճութեան տեղեր, և տանը նրան չէ թագցնում իր հիւրերից: Բայց եթէ մի և նոյն մարդուն իր բարեկամը կը պատահի գաւառում, նա կնոջը այլ ևս ցոյց չի տայ: Ինչու եմ օրինակ բերում վաճառականին: Բարձր ուսում ստացած երիտասարդը, որ նոյնպէս ուսեալ կին ունէր, գաւառը վերադառնալիս, ենթարկվում են մի և նոյն ընտանեկան պայմաններին, եթէ չէր ցանկանում հասարակաց բամբասանքի առարկայ դառնալ:

Ընտանիքը և կեանքը դարերով մշակել են այնպիսի սովորութիւններ, որոնք երկաթի օրէնքի զօրութիւն են ստացել: Հեշտ չէ միանգամով նրանց խորտակել: Կնոջ դերը և տղամարդի դերը բոլորովին որոշված են: Կինը իշխում է տան վրա, չորս պատերի մէջ, և միանգամայն անձնատուր է լինում իր զաւակներին, սպասաւորներին և խոհանոցին: Տղամարդը գործում է դրսում: Կնոջ և տղամարդի գործունէութիւնը այն աստիճան բաժանված են միմեանցից, որ առաջինը ամենևին չը գիտէ, թէ ինչ է շինում իր ամուսինը դրսում: Եւ այս պատճառով, նա ձգում է իրանից ամեն պատասխանատուութիւն տղամարդի գործերի յաջողութեան մասին: Քանի տղամարդը աշխատում է, վաստակվում է, բերում է, միասին վայելում են: Իսկ երբ նա աղքատացաւ, այնուհետև կինը լինում է նրա անբախտութեան անտրտունջ բաժանորդը: Կնոջ և տղամարդի մէջ ը ն կ ե ր ա կ ա ն կապ չը կայ: Կայ միայն կրօնի—ամուսնական կապ: Որպէս գործով բաժանված են նրանք միմեանցից, այնպէս էլ բաժանված են և հասարակական կեանքով: Ամուսին այրը, երբ պատահում է փողոցում իր կնոջը, երեսը շուռ է տալիս և անցնում է, կարծես չէ ճանաչում նրան: Երբ կնոջ գործունէութիւնը սահմանափակվում է ընտանեկան «օջախի» շուրջը,—ահա այս է, որ նրան փոքրացնում է և շինում է բոլորովին կըրաւորական էակ: Կինը այն ժամանակ միայն կը մտնէր իր մեծ դերի մէջ, և այն ժամանակ կը դառնար քաղաքակրթող տարր, երբ կրօնի ամուսնական կապի հետ, նրա և տղամարդի մէջ կը կազմվէր և ը ն կ ե ր ա կ ա ն կապ, մինը միւսին փոխադարձ համերաշխութեամբ, կեանքի բոլոր պէտքերի մէջ: Բայց քանի որ մենք կնոջ կրթութիւնը սկսում ենք նրանից, որ պատրաստում ենք նրան հանդէս դուրս բերել, ցոյց տալ աշխարհին, որպէս մի գեղեցիկ բան,—միշտ սխալանքի մէջ կընկնենք: Կնոջ գործակցութիւնը իր տղամարդի հետ այն աստիճան կտրված է լինում, որ եթէ ամուսին այրը յանկարծ մեռնում է, նրա որդիքը մնում են առանց մի պատառ հացի: Ահագին հարստութիւնը, երբ յաւալի ձեռքերում չէր գտնվում, մի քանի տարվայ մէջ ոչնչանում է, կողոպտվում է: Կինը, որովհետև անտեղեակ է լինում ամուսնի գործերին, տգէտ և անփորձ է լինում, այս պատճառով, չէ կարողանում պահպանել նրա թողած ժառանգութիւնը: Այսպիսի օրինակներ շատ են եղել. բայց դեռ ևս չէ տեսնվել մի օրինակ, որ ամուսնի մեռնելուց յետոյ կինը շարունակէր նրա գործը, մանաւանդ հետ և նրա ֆիրման ծածկվում է: Գիւղացի կինը այդ դէպքում աւելի բարձր է. մարդու մեռնելուց յետոյ նա շարունակում է երկրագործութիւնը և կերակրում է նրա թողած որբերին, որովհետև նա նոյն գործին սկզբից ծանօթ էր, նրա մէջ աշխատել էր:

(Կը շարունակվի)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԵՅԹՈՒՆԻՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարաշէն յունվար 24 թուականաւ գրուած և փետր. 23-ին Պատրիարքարան հասած պաշտօնական գրութիւն մը որոյ մէջ պատաճէնն ալ մեզ հաղորդուած է, հետևեալ տեղեկութիւնները կուտայ։

«Ուլնիոյ գայմագամին և ուրիշ պաշտօնեից ազդին ընծայից, կառավարութեան և տրոց տարապայման ծանրութեան պատճառաւ տարագրեալ Ուլնիացւոց վիճակը ծանրացած և երկար ամսեն ի վեր անմխիթար օրհնաւորութեամբ անդադար կրկնած բողոքներնուն անյուսի մնացած ըլլան և շրջակայ Թրքաց և Չէրքէզաց երեսէ կրած անթիւ չարիքն արդէն յայտնի էին։

«Այս անգամ տեղական կառավարութիւնը կարծեցեալ ապստամբութիւն մը զսպելու նպատակաւ յիշեալ ազգացեաց վրայ զօրք հանելով խեղճերուն վիճակն ալ աւելի վատթարացաւ։

Զօրքն Ուլնիոյն գեղ 10 ժամ հեռի գտնուած ատեն քաղաքին բոլոր պատուաւոր անձինքն ընդ առաջ ելնելով իրենց յարգանքը մատուցին. բայց Վէյսի փաշան (Մարաշի միւթէսարրըֆը) զանոնք պատուելու տեղ, ընդհակառակն, զօրաց պաշտպանութեան ներքև խստիւ բանտարկեց և մեծամեծ նախատանօք հետ Ուլնիա տարաւ։ Բանտեն Ուլնիոյ մտնելոյն ատեն բոլոր ժողովուրդն ...

«Առոր փոխարէն, ստիպմամբ ու զօրքերը քաղաքին մէջ մտնելով՝ մէկ կողմանէ բռնութեամբ տուրք ժողովել սկսան, և միւս կողմանէ տուներուն մէջ մտնելով՝ աւերելով և փառաւորեալ վերաբերեալ ինչ որ գտան՝ աւեր առանց ստակ մը վճարելու։ Անպատմելի են այս միջոցին խեղճ ժողովրդեան կրած տառապանքները.... աւելցուր նաև Ֆրնուզ փանջոր և Զաքրտանի անմտանելու համար բանակը գալու առանձինն անխնայաբար նախատանօք բանտեցին և ... Տարիքաւոր անձինքները Մարաշու բանտին մէջ ցուրտ ու մեծ տեսակ թշուառութեամբ, ծեծելով, նախատանօք, անօթի և մերկ ներքնին, և ոմանց 10, 8, 5 և ոմանց 3 տարի հակառակ օրինաց բանտարկութեան դատապարտուելը, վերջապէս զօրն առնեն կամ զօրն խոստացուցին։

«Ուլնիոյ բնակիչք այսպէս աղետից համբերելով և իրենց ցաւերնին համակած մնացեալ հանդարտ իրենց տեղը նստած են, և բարեխնամ կառավարութեան համար ի ժամ գթութեանն ու արդարութեանը կը սպասեն, և աշա անդին մտաւոյ Չէրքէզները ու Թուրքերը զէնքեր պաշտամ վիճակի մէջ առած դուրս ելնելով կը սպանեն ու կը կողոպտեն, այս պատճառաւ այժմ ոչ ոք կրնայ Ուլնիայէն դուրս ելնել, և այսպէս խեղճ Ուլնիացոց ներքինեն ու Թշուառութիւնը վերջին աստիճանի հասած է»։

Այս տեղեկութիւնները տալով գրութիւնը Չէրքէզաց և Թրքաց կողմէ գործուած բռնութեանց, աւարառութեանց և սպանութեանց գործերը կը թուէ, զորս մի առ մի հոս յիշել հարկ չենք համարիր՝ անզօրութեան զարհուրելիքեն պատճառաւ։

(Մասիս)

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ասում են, որ Հնաւեալ նիստերից մէկում, երեք մինիստրներ վճռել են խօսք խնդրել և խօսել այդ երեք մինիստրների էլ զանազան գրքերի ձախողութեանց համար։ Դրանք են պ. պ. Լըպէր, Վադդինգտոն և Լը Րուայէ։ Ինչպես երևում է, Ճնշված և, որ կաբինետը կը յայտնէ իր ընդհանուր քաղաքականութեան դրութիւնը. պ. Լէոն Րընօ նոյնպէս մի երկար ճառ է պատրաստել, որի մէջ նա մտադիր է ցոյց տալու թէ որքան վտանգաւոր է հալածել Րօշըսէի մինիստրութիւնը, և թէ, չը նայելով, որ նա Բրօլէի մինիստրութենից էլ աւելի յանցաւոր է, բայց այնու ամենայնիւ, նրա կարծիքով, բնաւ պէտք չէ նրբան հալածել, որովհետև այդ մինիստրութեան դատապարտութեան համար հարկաւոր կը լինի զանազան երևելի զօրավարներ ու հրամանատարներ հրաւիրել իբրև վկայ, իսկ այդ հրաւէրը աչհագին տգմուկ կը ձգէ բանակների մէջ։ Ընտրողական քննական մասնաժողովը վերջին անգամ գումարվեցաւ Բուրբոնեան պալատում։ Ասում են որ պ. Բրիսօն մի քանի յայտարարութիւններ կը ներկայացնէ պատգամաւորների ժողովին, որոնք նախկին մինիստրութեան հրամանով թոյլ չէին տրված հաղորդելու պատգամաւորների ժողովին։ Պատմում են, որ այդ տեղեկութիւնները մեծ տպաւորութիւն կը գործեն ժողովի վրայ։ Դեռ յայտնի չէ թէ արդեօք պ. Ֆուրտուն էլ կը մասնակցի վիճաբանութիւններին թէ ոչ. միայն յայտնի է, որ նրա բարեկամները նրան խորհուրդ են տալի, որ բոլոր իր ձիգը թափէ և բնաւ չը մասնակցէ վիճաբանութիւններին, որովհետև նա իր ներկայութեամբ սաստիկ կը յուզի ժողովը, և թերևս վիճաբանութիւնները դրանով վատ հետևանքի կը հասնեն։

Այն մասնաժողովը, որ կայացել էր քննելու պ. Կամիլ-Սէի առաջարկած աղջկերանց տարրական ուսումնարաններ հիմնելու օրէնքը, բոլոր ձայների առաւելութեամբ բացի մէկից, ընտրեց նոյն իսկ օրէնքի առաջարկող պ. Կամիլ-Սէին, որը նոյնպէս և մասնաժողովի անդամ էր նշանակված, և որը ժողովի կամքին և ընտրութեանը համաձայն, պէտք է ներկայացնէր պատգամաւորների ժողովին մասնաժողովի վճիռը։ Այս առաջարկութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի Ֆրանսիայի համար, որովհետև, ինչպէս յայտնի է, այնտեղ մինչև այժմ աղջկերանց համար առանձին աշխարհական ուսումնարաններ չը կային, և ընտանիքի հայրերն ու մայրերը իրանց որդոց դաստիարակելու համար ստիպված էին անպատճառ իրանց աղջկերանց հոգևորական ուսումնարաններ ուղարկելու, դրանից ինչ էր հետևում. այն որ ֆրանսիական ժողովրդի ամբողջ կէս մասը դաստիարակվելով կաթօլիկական թունաւոր ազդեցութեան տակ դուրս էին գալի ամենամթութ և ամենաֆանատիկ կրօնասէրներ, հետևաբար և ամենաանյարմար մայրեր։ Ի՜նչպէս սև ապագայ պէտք է սպասէր Ֆրանսիային, եթէ գոնէ արական սեռի աշխարհական դպրոցները չը խլէին երեխային իր ֆանատիկ մօրից, և չը դաստիարակէին նրան այն ազնիւ ու մարդասէր գաղափարներով, որ յատուկ են գրեթէ իւրաքանչիւր Ֆրանսիացուն։

Աշխարհիս երեսը դժուար թէ կարելի է գտնել մի այնպիսի երկիր, ուր կինը այնքան բարեպաշտ ու աղօթասէր լինէր, ինչպէս Ֆրանսիայում։ Մեծ պասի քաւութեան պատարագի, քարոզութեան կամ խոստովանութեան ժամանակ, ինձ շատ անգամ պատահել է մտնել եկեղեցի. այդ օրերը ամբողջ եկեղեցիները լցված են բացառապէս կանանցով. հազիւ կարելի է պատահել այնտեղ տղամարդկերանց, և եթէ կան էլ այդպիսիները, դրանց մեծ մասը հետաքրքիր օտարականներ են։ Ինչպէս ասացինք, չը նայելով, որ կղերական բարերար (!) ազդեցութեան տակ կանայք այդտեղ լինում են ամենակրօնասէր և ամենաբարեպաշտ, բայց չը մոռանանք մի և նոյն ժամանակ և այն, որ աշխարհիս երեսը դժուար թէ կարելի լինի գտնել և մի այնպիսի երկիր, ուր կինը հասած լինի անբարոյականութեան ու շուայտութեան այն ամենաբարձր աստիճանին, որին նա վաղուց արդէն հասել է Ֆրանսիայում, և այս բոլորը կատարվում է կղերական դաստիարակութեան բ ա ր ե ր ա ր (!?) ազդեցութեան տակ...

Անգլիականական տուրբ հայրերը դեռ չը կարողացան հասկանալ այս ամենապարզ ճշմարտութիւնը, թէ ծայրայեղութիւնը միշտ ծայրայեղութիւն է առաջ բերում. ծայրահեղ ճնշումը առաջ է բերում ծայրայեղ ազատութիւն, ծայրայեղ առաքինութիւնը—ծայրայեղ մոլութիւն։

Պէտք է խոստովանած, որ պ. Կամիլ-Սէի առաջարկութիւնը շատ նախանձելի է, նա իր այդ առաջարկութեամբ երախտապարտ է թողնում Ֆրանսիային։ Ֆրանսիացի մի երևելի պրօֆեսօր ասել է, որ եթէ մեր կանայքը չը լինէին, մենք վաղուց արտաքսած կը լինէինք կղերականներին։ Ֆրանսիան երբէք չի մոռանայ իր մեծ մարդկերանց թըլւում գրել և Կամիլ-Սէի անունը իր նուիրական Պանթէօնի ճակատին։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Վան, 21 փետրվարի

Երբ հայ պատգամաւորութիւնը Բերլինի վեհաժողովէն հայոց ազատութիւն խնդրեց, վեհաժողովը պատասխանեց թէ հայերը արժանի չեն տակաւին ինքնավարութիւն ունենալու։ Այս պատասխանէն կը հետևի թէ երբ հայերը արժանի լինին, պիտի կարենան ստանալ զայն։ Բայց արդեօք ինչ անել պէտք է որ արժանի համարուինք այդ բանին։ Մի՞թէ ներկայ ընթացքը չարունակելով կարելի կը լինի՞ երբէք հասնել այն վիճակին, որ անհրաժեշտ է ազգի մը համար, երբ ինքնավարութիւն ունենալ կը ձգտի։ Պարզ է այս թէ 50 տարի վերջն ալ աղէկ դրութեան մը չենք կրնար տէր լինել, եթէ այժմէն չաշխատինք։ Եւրոպա կը պահանջէ որ քաղաքակրթութիւն ունենայ ՛ն և իցէ ժողովուրդ, որ կարենայ իւր ուշադրութեան արժանանալ։ Ուրեմն պարտաւոր է քաղաքակիրթ լինել՞ն և իցէ ազգ, երբ Եւրոպայէն շնորհ կը խնդրէ, երբ իբր յատուկ ազգ դուրս կելլէ և կը ցանկայ իբր ազգ իրաւունք վայելել։

Հայաստան ինքնավարելու համար Հայաստան լուսաւորել պէտք է։ Որն՞ պարտքն է այս։ —Թէպէտ ամեն հայ անհատի վրայ հաւասար բաշխուած է այս պարտք, սակայն երբ Հայաստանի հայոց մանաւանդ գիւղացւոց ֆիզիքական և մտաւորական կարողութիւնը ի նկատի առնել ուզեմք, չուտով կը համոզուիմք որ Հայաստանէն դուրս նշանաւոր քաղաքներ և ազատ երկիրներ բնակող մտքով և գանձով հարուստ հայոց վրայ աւելի մեծ պարտաւորութիւն կայ այդ նուիրական գործին մէջ, զի դոցա պարագայներն շատ աւելի դիւրութիւն կընծայեն իրենց, քան թէ Հայաստան բնակող հայոց։

Ուրեմն ես, որ մեր ապագային վրայ հաւատ ունիմ և այդ հաւատով աշխատել նուիրական պարտաւորութիւն կը համարիմ ամեն հայոց համար, Հայաստանի կեդրոնէն Վասպուրականէն կը բարձրացունեմ իմ ձայն աշխարհի չորս կողմ գտնուող ամեն հայոց ուշադրութիւն Հայաստանի վրայ հրաւիրելու համար և կը յիշեցունեմ ամեն ազգայնոց որ իւրաքանչիւրն իւր կարողութեան չափ պարտք ունի Հայաստանի բարգաւաճման օգնել Լոնդրա, Փարիզ, Մանչեսթեր, Վիէննա, Կոստանդնուպօլիս և այլն նշանաւոր քաղաքներ բնակող հարուստ հայերը թող յիշեն որ Հայաստան իրենց հայրենիքն է, թէ նորա բնակիչ հայերն իրենց եղբայրներն են, որ իրենց օգնութեան մեծ պէտք ունեն։ Թող փութան ուրեմնկեանք տալու նոցա։

Բայց թէ Հայաստան ծաղկեցնելու համար ինչ բաներ պէտք են, որպէս զի Հայաստան կարենայ մի օր արժանի համարուել ինքնուրոյն կացութիւն և օրէնք ունենալու։ Ահա թէ ինչ պէտք է։

Նախ պէտք է բոլոր հայոց կեանքը ապահովել և հաւասար կենաց միտքը զարգացնել։ Այսինքն մի և նոյն չափով հաց և լոյս պարգևել։ Պէտք է կենաց և մտաց սնունդ տուող ամեն պիտոյք մատակարարել հայոց։ Գիւղացւոց տըգիտութեան շրջանակ ճեղքել և այնտեղ լոյս սփռել, այնպիսի լոյս՝ որով կարող լինեն գիւղացիք թէ իրենց կեանքը և թէ միտքը սնուցանելու միջոցներն գտնել։ Պէտք է Հայաստանի ամեն քաղաքներ ուսումնական, արուեստական, երկրագործական և զանազան գիտութեանց վերաբերեալ օրինաւոր վարժարաններ բանալ ուսուցանելու համար եւրոպական յեղափոխիչ լեզուներ, բնագիտութիւն, բժշկութիւն, հանքաբանութիւն, հողագործութիւն և այլն պիտանի գիտութիւններ։ Գիտե՞ք, անթիւ հայեր հմուտ բժշկաց պակասութիւնէ կը մեռնին ամեն տարի և անհագին հարստութիւններ, որք ծածկուած են Հայաստանի հողին մէջ, պարբերապէս արտաբերելու փոխարէն անգոյութեան դատապարտուած կը կենան. պէտք է կենաց դիւրութեան ծառայող ամեն միջոցներն գործադրել Հայաստանի մէջ. երկաթուղի, ջրանցքներ, կամուրջներ, նաւակներ, ճանապարհներ և այլն և այլն շինել. հաստատել օրինաւոր թղթատարութիւն, կանոնաւոր հեռագիր, և ուրիշ ամեն ինչ որ քաղաքակիրթ ժողովրդոց անհրաժեշտ են։ Պէտք է հիմնել լրագրութիւն, մամուլ, գրադարան և այլն. պէտք է պանդխտութեան և գաղթականութեան առաջքն առնուլ, որ կը լինի միայն գործ ցուցնելով բնակչաց և արուեստներու զանազան գործարաններ բանալով։ Օրինակ փոխանակ Եւրոպայի մէջ տարագեղէն շինելով ասիացւոց վաճառելու, բուն իսկ Հայաստանի մէջ շինելու է, որ նոյնպէս ասիացւոց դիւրին է վաճառել։ Մանաւանդ որ արդէն շատ նախնական նիւթեր բուն իսկ Հայաստանէն կը խրկուին Եւրոպա, գօր. բուրդ և այլն. ահա ասոնք և դեռ շատ սոցա նման բաներ կան, զորս անհրաժեշտ է անել Հայաստանի մէջ զայն ծաղկեցնելու համար։ Թող չը մոռնան օտարաքաղաքացի հայեր այս կարևոր պէտքեր հոգալու Հայաստանին։ Թող Եւրոպա բնակող հարուստ հայերն որ ծովերու վրայ շոգենաւներ, զանազան գործարաններ ունեն, մէյմէկ փոքր նաւակներ ալ Հայաստանի ջուրերուն վրայ շինեն, մէյմէկ փոքր գործարաններ ալ Հայաստանի մէջ բանան։ Թող իրենց հարստութեան մէկ մասն ալ Հայաստանի մէջ գործածեն, որով թէ կը շահեն և կը շահեցունեն։ Մոռնալու չէ այն ահագին ծախքեր և անգութ ջանքեր, զորս կը թափեն ամերիկացի և եւրոպացի զանազան կրօնածաւալ ընկերութիւններ միմիայն իրենց կրօնք տարածելու համար։ Եթէ նոքա հայ չը լինելով այդչափ ծախքեր կանեն, զանազան քաղաքաց մէջ դպրոցներ բանալով հապա ո՞րչափ մեծ է բուն իսկ հայոց պարտականութիւն այս պարագային մէջ։ Ամեն կարգի ազգայինը պէտք է փութայ իւր ձեռքին եկած օգնութիւնը մատուցանել Հայաստանի։ Հարուստ արուեստագէտ, գրագէտ, բժիշկ, խմբագիր, ուսուցիչ և այլն սոցա ամենուն ալ բաժին կայ։ Կղերական դասուն ուշադրութիւնը հրաւիրելն անգամ աւելորդ է, զի այդ դասը հարկաւ պէտք է ճանչնայ իւր պարտքը։ Վասն զի այժմ ամեն անհատի վրայ պարտականութիւն եղած ժամանակ կղերական դասակարգ իպարտուց որչափ ծանրակշիռ լինելն ինքնին յայտնի է։ Իսկ թէ՞ էջմիածնի վեհարան որչափ պարտ ունի այս պարագայիս, անտարակոյս գիտէ ամեն ոք։ Բայց երանի թէ նա ալ իւր ինկած բաժին կատարէր, որով միլիօնաւոր հայոց յեղձամղձուկ հեկեկանաց անկարեկիր չէր համարուիր այլ ևս։

Հայ լինելով Հայաստանի մէջ գտնուիլ, հայոց թշուառութիւն տեսնել ու չը կանչել, այդ հայու գործ չէ։ Ես չը կրցայ անտարբեր մնալ ու հրաւիրեցի բոլոր ազգայնոց ուշադրութիւն Հայաստանի վրայ։ Երանի թէ երկրորդ անգամն «Մշակի» միջոցով հայոց զարգացումն աւետելու բաղդ ունենայի։

***

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԿՈՒՐՍԿ, 17 մարտի։ «Голосъ» լրագրին հեռագրում են, որ այսօր հրդեհը ոչնչացրեց երեք գործատներ և Ազովսկու երկաթուղու կայարանը։ «Русскій Инвалидъ» լրագիրը մարտի 15-ից հաղորդում է, որ Իվանօվսկի գիւղում Թագաժառանգ Կայսրորդու ներկայութեամբ կատարվեցաւ Բարեատինսկու թաղման հանդէսը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 մարտի։ Այն եղեռնագործը, որ կամեցաւ Դրէնտէլնին սպանել, դեռ գտնված չէ։

ՓԱՐԻԶ, 18/30 մարտի։ «Temps» լրագիրը հաղորդում է, որ Ֆրանսիական կառավարութիւնը դեռ չէ ստացել ռուսաց շրջաբերականը, բայց միայն նա հեռագրական տեղեկութիւն է ստացել արևելեան Րումէլիայի խառն գրաւման մասին։ Ֆրանսիան վճռել է ոչնչով չօգնել այդ գրաւմանը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մարտի։ Պրուսական Վօլդեմար իշխանի մահուան պատճառով պալատում չորս օրվայ սուգ է նշանակված։ Թագաժառանգ Կայսրորդին Կուրսկի նահանգից երէկ մայրաքաղաք վերադարձաւ։ Կոմս Լօրիս-Մելիքով մարտի 18-ին Ցարիցինից հեռագրում է, որ այսօր Վէտլեանկա աւանում վերջացրին բոլոր վարակված և կասկածաւոր տների այրելը. մասնաժողովը ուղևորվեց դէպի Սէլիտրէննօէ, Ուդաչնօէ և Միխայլօվսկօէ գիւղերը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մարտի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 87 կ., երկրորդ 96 ր. 25 կ., երրորդ 95 ր. 75., չորրորդ 96 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 237 ր. 1 կ., երկրորդ 233 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը 93 ր. 75 կ., երկրորդ 93 ր. 75 կ., ոսկի 8 ր. 40 կ.։ Թիֆլիսի կալուածական բանկի գրաւական թերթը արժէ 94 ր. 50 կ.։ Տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—Հրատար. ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Վերին-Ագուլիս, 8 մարտի

«Մշակի այս Թւի № 22 մի յօդ. կարդացի Վ.-Ագուլիսից բոլորովին անստոյգ՝ կասես թէ գրողի սիրտը՝ ուզում էր՝ այնպէս լինէր ինչպէս ինքն երեւակայել է։

Նա կը գրէ թէ հասարակութեամբ վճռել են գերեզմանատունը պարսպել տանելով բայց այդ մասին հասարակութիւն ամենևին տեղեկութիւն չունի։ Դրանք մի մասնաւոր խումբ են, որոյ միջին կայ տանուտէրն և այդ յօդուած չարադրողն և միանգամայն հասարակաց օգուտը մոռացած միշտ իրանց օգտին են աշխատում, ինչպէս կը յատկացնեմ.. 1 Նա գրում է թէ պարոն տէր-Մելքեանցը 250 քարէ տարել տէր-Մելիքեանցը ոչ թէ 250 քար է տարել այլ 250 րուբլ փող է տուել բազարին մերձ երկու գերեզմանատները առել որոց միջին կօբածոյ, քար երկու հազարից աւելի է, 2. կասէ թէ կը ցանկային մի նուիրական տեղի հարկաւոր առնել, բայց մի և նոյն քարերը ծախված օրը նոյն առնողը 5 քար ծախել է այլոց վրա և ստացել է 125 րուբլ դեռ. գիշողութիւն առնելով առնողներին իւրաքանչիւր քարին 5 րուբլ և այժմ ևս հետզհետէ ծախվում է, եթէ նուիրական տեղի՝ էր՝ պատկանում ինչ ծախ 3. առաջ կը գրէ աննշան մի գումար թէ մնալու է աղքատանոցի համար, մէկ էլ կասէ թէ պարտիզի վրա պէտք է գործ ածուի։ Ահա յարգելի ընթերցողք տեսնում էք խափէփայութիւնը, այդ խումբը 1872 թւից նոյն հողից ծախել է պ. Գասպար Ասլանեանցին, և պ. Բաղդասար փանիեանցին և այլոց, և ստացել են 8000 րուբլ, արդեօք որ հասարակութիւնն է իմացել որ արդէն նոյն գումարի հետնել չի երեւում։ Նոյն գերեզմատանց եթէ 2000 քար կօբածոն է 2000 էլ հասարակ քար կը լինի այդ քարերը եթէ 10 րուբլիով ծախվի 40000 րուբլ գումար է գոյանում 250 րուբլ առաջ բերելով ինչ խափէփայութիւն է։ Իբր հոգևոր գործ, գերեզմանատան գործակալի պարտն էր իր իշխանութեանը յայտնելւ Քարերը տարել է յայտնի է նոյն հաշւով փողը կը տայ ինչպէս ինքը գնահատել է և ծախել։ Գերեզմանատան քարերի գինը աղքատաց պարէն է ոչ թէ հարստի գինոյ գին։ Լրագիրը իր երեսին ծածկոց առնելով նա չի կարող գերեզմանատան գումար թաքցնել գործակալի վրա կը գրէ զանազան առարկաներ Կարճեան ծեծելէն և այլն այդ կարճեանցիք միշտ Ագուլիս առնտուր կանէին այն գրողն ինչի չէ միանգամ հարցրէլ յետոյ գրել կարճեանայ նոյն քահանայն դուրս գալուց նրանք լացէն եղած, և արդէն ևս աղաչում էն վերադարձնելոյ ուրեմն այն 25 գրած յօդուածները բոլորովին սուտ է։ Եթէ գրողը ճշմարտութեան հետևէր, կարող էր գրել թէ այն որ քահանայն է որ Տփխիս Նորաշէնու սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցում 6 ամիս նստել է և խնդիրներ առաջարկել Տաթեվու վանքի հողերին տիրապետող քրդերը փոխարքայի ձեռամբ սիպիր ողորկել և հողերը մնացել է վանքին 2. այն որ քահանայն է որ Սիւնեաց մանուանդ Մեղրի գաւառում ամենևին ծխական դպրոցներ չի եղել Մատթէոս կաթողիկոսի Հրամանաւ ամէն մի կէտրոնում հաստատել է ուսումնարան։ եր։ 4 այն որ քահանայն է որ Օրդուբադ քաղաքական դպրոցում հայոց լեզու և հաստատ ուսուցիչ չը կար, հաստատել է, և բարեկարգել։ 4 այն որ քահանայն է որ Ագուլիս գալուց յետ փառակու հողերը կորզել է բէգերի ձեռից և արել աթոռապատկան։ 5 այն որ քահանայն է որ Մաղրու սուրբ Սարգիսի հողերը հաստատել է. 6 այն որ քահանայն է որ արդէն հնարքներ է գործ դնում Մարվանու Նաւուշայ, Նուրկութե և Սուրղու հողերը ձեռք բերելու։

Ներքին-ագուլեաց քահանայքը իւրանց գործակալ ժամանակին Վանանդու Թուրքերից 13 րուբլ փողէն առնում տալիս նրանց թղթով իրաւունք որ 12 արշին եկեղեցւոյ 4 կողմից թողնէն և մնացեալը շինութիւն անէն այն որ քահանայն է որ 433 յօդուած հատոր 12 կանոն շինութեան հիմնաւորեալ ի վրա նոյն կանոնի յայտնէլ է գաւառապետին որ 20 սաժէն հեռացնել, բայց այն որ քրիստոնայն է (Մելքոմ Աթաբէգով) որ Թուրքերից 300 րուբլ փող է ստանում իբր փաստապան. գրում նահանգապէտին թէ եկեղեցին հողին հաւասար է և անյայտ։ Կրկին հրաման բերում որ շինութիւն անէն որ բոլոր գաւառին յայտնի է եկեղեցին ամբողջ է և ուխտատեղ, այդ եկեղեցւոյ իրաւունք կորցնողին իւր խիղճը իւրեան խթիչ լինել բաւական է բայց նա չը մտա՝ է թէ այդպէս պէտք է նա և ես այդպիսի բանէլով թուլատրող չեմ մի ժամանակ բոլոր շինութիւնը քանդված կը տեսնայ որովհետև լուսաւոր տէրութեան մէջ սուտը տեղիք չի ունենալ։ Խօսկս դարձնեմ դէպի յօդ. գրող պարոնը, պարոն իմ գաւառից 11 աշխարհական էն սպանել և մի քահանայ բոլոր դաւաճանութեամբ որ յատուկ անուամբ գրված է տէրութեան, և իմ օթախի վրա էլ եկէլ են հրացանով խփէլ են, Ես ցանգատուել էմ 4 Թուրք աւազակից (և տալիս եմ,) եթէ դու աւազակի ընկեր չէս իմ գործին ինչու կը խառնվէս այն ինչ տուգանք է որ դու գրում էս ես չեմ իմանում այն որ աղայ է որ չը կա ես ժամ չեմ օրհնիլ այդ ինչ բան է եթէ ես աղա նկատող լինեմ, աղէնին ինձ էլ կը սիրէն միւս քահանայոց պէս որ գթակները վեր առած աղաների դուան կոպէկ էն որոնում։ կամ ինչ դատ է որ քցում էս հոգևոր իշխանութեան, հոգևոր իշխանութիւնն մարմնաւոր գործերին դատէլ չունի խօսկ ունէս հրամայեցէք դատաստանատները։ Մուկը իւր բոյնի մէջ ընկոյզն էլ կոտրում է բայց կատուին տեսնալից ուշագնաց է լինում։

Հանէլուկ

Սկունդ մի Երասխ գետոյ աջ կ ղմում, բնակված էր ապահով որովհետև տէր երկրին պահպանում էր յոյծ սիրով յաւուր միում ցանկացաւ ի զբօսնուլ առ գետով բայց չարագործ Սկունդն, որ բնութեամբ նենգժոտէր թռեաւ խածեաց Սէպուհւոյն վիրաւորեաց կարէվէր հրամայեաց սպանէք երախտամոռ գազանին որ այսքան ամ ապրեցաւ իմս անչափ շնորհիւ նա փախուցեալ ի կուռ գետ, ծածկեցաւ անհուն խորին չը ժուժելով անդ մնալ մնանելոյ սուրբ Խարիւ որս չը գտեալ ըստ սրտին աճապարեաց Ցագուլիս տուտն յայտնի երեւի գլուխն թաքեալ Ջըշէղջա։ Ցարգոյ խմբագիր, եթէ քաղաքական օրինաց համաձայն լրագիրք պարտաւոր են բամբասել անձանց գործոյն համաձայն ազգին ծանուցանել նրանց ապօրինի վարչութիւնը կամ սխալանք, պարտաւոր են և նրանց պատասխանագրութիւնքն նոյնպէս ներկայացնել ազգին, վասնորոյ խնդրեմ տեղ տալ ձեր պատուական թերթի մէջ իմ այս գրուածներքն, և որոյ մասին իբր տպագրութեան դրամ ուղարկեցի 12 րուբլ։ *)

Մովսէս քահանայ Մելիք Ստեփանեանց

*) Նոյնութեամբ տպելով այս նամակը հոգևոր իշխանութեան ուշադրութիւնը դրա վրա դարձնում ենք։ Միթէ նամակի հեղինակի նման մի անգրագէտ և լօգիկայից զուրկ անձնաւորութիւն կարող է կատարել քահանայի սուրբ պաշտօնը Վերին-Ագուլիսում, որտեղ վերջին մշակը տէր հօրից աւելի գիտութիւն ունի։

Խմբ.

ՌՈՒՍԱՑ ԹԷՅԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՑ Նոր ստացվեցան 10000 Ֆունտ Յուչանի և Կեախտի թէյ սեփական փոխանակութեան 1 ր. 20 կ. մինչև 8 ր. Ֆունտը։ Յուչանի թէյի համար ինձանից գնողներից շատերը նամակներով շնորհակալութիւն յայտնեցին, յոյս ունեմ ապագայում գնողներից նոյնպէս ստանալ։ Ծախվում է մեծ քանակութեամբ և փոքր։ Փոստայի ծախսը ինձ վրա առնում եմ։ Հասցէն Միքայէլեան կամուրջ, «Кавказъ»-ի խմբագրատան տակ։ Վաճառական Ս. Գոլոսովին։

6—10

ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ քրէհով են տրվում կահկարասիքով և ծառայով 10 ր. մինչև 20 րուբլ ամսական վճարով։ Հարցնել Սապեօրնայա փողոցի վրա վենուրական գիմնազիայի դիմացը Յարութիւնեանցի № 12 տան մէջ։

1—3

Ազգ

Գառնիկ Ալէքսիանոս Յարութիւնեան, որը մականունը Սարրեան Սիվասցի. Կ. Պոլիս Բերայի թաղը ծնած, 18—20 տարեկան, արհեստը դրաշարութիւն, ինքը բարձրահասակ, երկու տարի է որ անգլեացի վաճառականի մը հետ սակէ (Պոլիսէն) ելած շոգենաւով Փոթի երթալու, և անկէ ալ Թիֆլիս անցնելու նպատակաւ ճամբայ ելած օրէս մինչև ցայսօր և ոչ մի լուր առնուած է. հայրը մեռած է և մայրը և քոյր մը ունի. ով որ տեսած է յիշեալ երիտասարդը, մարդասիրաբար ազգային լրագրաց իմացատու շնորհի ընելը կաղաչուի։

«Ն ո ւ է ր ք ե ա ս ի բ գ ե ղ ջ ի ն ե ր ի ն» անունով նոր դուրս եկած բրօշիւրը ծախվում է հատը 15 կոպէկով Թիֆլիսի Կենտրոնական և Զաքարիայ Գրիգորեանի գրավաճառանոցներում։ Հարիւրով առնողներին կը լինի 20% զիջում, եթէ անմիջապէս դառնան դէպի մեզ այս հասցէով. Тифлисъ Григорію Теръ-Меликсетову. въ Сололакахъ, на Сололакской улицѣ, у Вознесенской церкви, въ д. Михаила Галустова, подъ № 110.

Գրիգոր Տէր-Մելիքսեդեկեան։

Բժիշկ Աւետիք Բարայեան (Բարայեվ) ընդունում է հիւանդներին Թիֆլիսի բժշկանոցում չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ջղային և հոգեկան հիւանդութիւններ բժշկելու։ Բացի այդ բժիշկ Բարայեան (Բարայեվ) հինգշաբթի և շաբաթ օրերը առաւօտեան 9—10 ժամը ընդունում է իր տանը ներքին հիւանդութիւններ ունեցող կամ էլեկտրականութեամբ բժշկելի աղքատ հիւանդներին։ Հասցէն Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Բայանդուրովի։

7—10

ԼԱՐՇԷԻ խանութում Գօլօվինսկի հրապարակի վրա № 11 ծախվում են ամէն տեսակ թէ պարտիզային և թէ ծաղիկների ՍԵՐՄԵՐ, որոնք նոր են ստացված և բոլորովին թարմ են։

5—10

Въ Кукахъ, на Исарловской улицѣ въ домѣ № 9 ОТДАЕТСЯ ОДНА БОЛЬШАЯ СВѢТЛАЯ КОМНАТА съ отопленіемъ и прислугой. Спросить въ редакціи «МШАКЪ»

ԿՈՒԿԻԱՅՈՒՄ, Իսարլօվսկայա փողոցի վրա № 9 տան մէջ քրէհով է տրվում մի ՄԵԾ ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՍԵՆԵԱԿ ՎԱՌԵԼԻՔՈՎ և ծառայով։ Հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը։

3—10

ՄԱՐՏԻ 21 — ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Մարտի 20-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	58
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 „	1240	—
Վիգրիշնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի »	229	—
Մարսելի կուրսը 248—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	105	19
Վենայի կուրսը ածէ 113 գլ.	100	—
Պարեծի բարաթը. . .	5	60
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	315	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու . .	7	30
» միւս տեսակը.	7	20
» չաքար աւազը.	5	40
» տրանզիտը. .	6	20
» մաքուր վճարած	12	50
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից. . .	7	60
Միւս տեսակը հին սերմից.	7	—
Բուրդը Թուշի . . .	7	50
» Թարաքամի .	4	20
Ալիւրը Նորագալու .	1	70
» Երևանի. . .	—	—
Գարին	1	—
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ . .	200	—
Կախեթունը. . . .	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ֆրիզոնը (լասը) Ագուլեաց	55	—
Կոֆէն մոկօի. . . .	27	—
» լիանի . . .	22	—
« Մարտին օյին	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. . .	4	
Գերմանիա. .	2	88
Ֆրանսիա . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ. Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ. Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթեւեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան. Բժշկապետ Անանով.

ՓՈԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փոթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլովօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	9. 21	5. 18
Գօրի . . .	11. 58	9. 43
Միխայլովօ. .	1. 29	11. 57
Րիօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	

	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Րիօն . . .	12. 13	
Միխայլովօ. .	5. 39	1 37
Գօրի. . .	7. 5	4. 8
Թիֆլիս . .	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ.	90	68	38
Գօրի. .	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ.	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	[illegible]	9. 75	[illegible]

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվումէ Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կօպ.
Բաց նամակ արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան . .	8
Հնդկաստան . , .	70
Եգիպտոս	[illegible]

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Բակստ վեներական և կաշու հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւններ։

Երեքշաբթի. Վէրմիշեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ կուրծքի և ներվային հ., Ա. Բախուտով կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան. Բէյեր աչքի հ.։

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Բակստ վեներական և կաշու հ.։

Հինգշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների.

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ., Ա. Բախուտով կանանց և երեխաների հ. և մանկաբարձութեան։

Շաբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ վեներական և կաշու հ., Բէյեր, աչքի հիւանդութիւնների

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ. ***. Ձեր նամակը չենք կարող տպել, թէպէտ հաւատում ենք, որ ճշմարիտ էք ասում։

—ԳԱՆՁԱԿ. **. Համարները մի գրքով կազմված են։ Նամակը չենք կարող գտնել։

—ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ. Պ. Ս. Ձեր թէ անձնական և թէ ազգային դատողութիւնները և կարծիքները կարող են մարդ սպանել։ Ձեզ վիճակված չէ փայլել գրական ասպարիզում։ Մի կողմ դրէք գրիչը և պարապեցէք վանքի տնտեսական գործերով։

—ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ. Զ. Բ. Նամակը կը տպենք, բայց թղթակցի անունը ձեզ չենք յայտնի։ Ձեր այդ պահանջը բոլորովին անտեղի է։

Дозволено Цензурою 20 Марта 1879 г. Тифлисъ — Տպարան Յ. Մարտիրոսեանցի — Типографія Мартиросіанца